

ÉRTÉKMENTŐK

OMIKE MŰVÉSZAKCIÓ 1939-1944

KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS A MAGYAR ZSIDÓ MÚZEUMBAN

2013. február 28. – 2013. május 12.

Egy sötét korszak fényes eseményeit idézi fel a Magyar Zsidó Múzeumban most nyíló Értékmentők című kiállítás. A XX. század képzőművészetének jeleseit bemutató nagyszabású tárlat az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) Művészakciója keretében megrendezett hat, 1939 és 1944 közötti kiállítás anyagából válogatva 30 magyar művész mintegy száz alkotását vonultatja fel. Az Értékmentők a május 20-ig tartó Goldmark Fesztivál legnagyobb szabású eseménye.

A múzeum a Nonprofit Társadalomkutató Egyesülettel közösen emléket kíván állítani egy nagyszerű polgári kezdeményezésnek, amely célul tűzte ki, hogy a magyar zsidó polgárság a nehéz években is magas színvonalú kulturális programokon vehessen részt, így megőrizze méltósága egy részét, ugyanakkor megélhetést biztosítson művészeknek, akik elsősorban tehetséges magyarok, mellesleg véletlenül zsidók voltak.

Az OMIKE Művészakcióra emlékező kiállítás nem lehet teljes rekonstrukció, inkább földézése a hat kiállításon egykor megjelent képzőművészeti anyagnak, amely egyúttal két évtized legjobb magyar művészeinek munkáit is jelenti, hiszen a művészek nemcsak az éppen adott év terméséből válogattak a tárlatokra.

Harminc művész mintegy 100 műve – olyan válogatás, amelyben szerepelnek a magyar képzőművészet legkiemelkedőbb egyéniségei mellett olyan művészek, akik felfedezésre, vagy éppen újrafelfedezésre méltók, és akiknek tehetsége, értéke vitathatatlan.

A műveket országos és vidéki közgyűjteményekből, valamint magángyűjtőktől, galériáktól kölcsönöztük. A háborút átvészelt alkotásokból lenyűgöző értékű kiállítási anyagot lehetett összeállítani, amelyben a „nagy nevek” mellett méltó helyükre kerülhetnek az eddig kevésbé ismert művészek is.

A kiállítás, illetve az egyéb művészeti ágak előtt is tisztelgő Goldmark Fesztivál megvalósításának kiemelkedően fontos része az OMIKE honlap

(www.omike.hu), amely a lehetőség szerint teljes – fellelt, megtalált – anyagát adja az összes, a Művészakcióban részt vett, és a kiállításokon szerepelt művészeknek, életrajzokkal, és a műveik reprodukcióival. A kiállításon hang- és filmanyag, valamint terminálokon bemutatott anyag is elérhető lesz a közönség számára.

Az OMIKE

1939-ben, az úgynevezett zsidótörvény és a csatlakozó rendeleteket követően hívta életre a **Művészakciót** az 1909-ben az irodalom és a művészetek népszerűsítésének, az ifjúság művészetre nevelésének céljával létrehozott **OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület)**.

A Művészakció legfőbb irányítója az OMIKE Kultúr tanácsa volt. Első elnöke dr. Ribáry Géza, majd az ő halála után Stern Samu, elnökhelyettes dr. Csergő Hugó volt.

A Művészakció a színpadokról leparancsolt színészeknek, zenészeknek és a kiállítóhelyeket elhagyni kényszerült képzőművészeknek biztosított megjelenési és életlehetőséget. A Művészakció 1939 őszén indult és a németek bevonulása napjáig, 1944. március 19-ig tartott, amikor az egyesület tevékenységét – más egyesületekével együtt – betiltották.

Hevesi Simon főrabbi 1942-ben így emlékezett erre az időszakra: „Az első zsidótörvény még törvény se volt, amikor a színházak egy része már végre is hajtotta (...) Mire a második zsidótörvény megszületett, már semmi végrehajtani való nem maradt, vagyis pontosan a színházak területén a „gleichschaltolást” mindennél alaposabban és nagyon iparkodó gyorsasággal végezték el.”

A Művészakció eredményei ez idáig csak részben feldolgozottak. De a rendelkezésünkre álló adatok alapján így is nagyszerű tevékenységről győződhetünk meg.

A Művészakció 1939-1943 között*

Műfaj	1939-1940		1940-1941		1941-1942		1942-1943	
	műsor előadás		műsor előadás		műsor előadás		műsor előadás	
Színházi és vidám	12	75	14	76	14	116	23	164
Zenei	26	50	34	65	35	90	33	97
Összesen	38	125	48	141	49	206	56	261
Látogatók száma	40.000		60.000		80.000		92.000	

*1944 hónapjairól eddig még nem került elő statisztika.

A Művészakció keretében 1939 decembere és 1944 februárja között **hat képzőművészeti kiállítást szerveztek**, amelyeken 165 művész ezernél több művét állították ki (és a célok egy részének megfelelően adták el) a Magyar Zsidó Múzeumban, az OMIKE Üllői úti helyiségeiben és az utolsót a Budai Izraelita Nőegyletben. E művek közül sok került közgyűjteményekbe, számos felfedezhető a műkereskedelemben és magángyűjtőknél.

*

Az OMIKE kiállításokról, akkor:

Magyar Zsidók Lapja, 1939. december 31.

„A magyar zsidó festők nem teremtettek külön zsidó festészetet.”

Múlt és Jövő, 1941. március

„Kétségtelen, hogy a magyar képzőművészek élművészeinek egy egész komoly csoportja vesz részt reprezentáns művekkel.”

Képes Családi Lapok, 1941. november 10.

„Kiállítást rendezünk, mert a tél és nyomor kopogtat a festők és szobrászok ajtaján...” (Csergő Hugó)
Magyar Zsidók Lapja, 1943. április 22.

„Nincs külön felekezeti piktúra, csak jó vagy rossz művészet van, de az, azon felül, hogy európai, csak annak a földnek a lelkeségét tükrözheti, amelyen az alkotóművész él.”

(Magyar Zsidók Lapja az utolsó OMIKE kiállításról)

„Dicsősége lesz a magyar zsidóságnak az eljövendő idők történetírói előtt, hogy jogi deklasszifikáltsága és szociális elesettsége idején is tudott erőt találni szép kiállítások megszervezésére. A magyar zsidó festők és szobrászok a felhős ég alatt is dolgoznak; a világégés közepén is munkálkodnak szorgalmasan.”

A kiállított művek alkotói:

Ámos Imre (1907-1944)
Anna Margit (1913-1991)
Bálint Endre (1914-1986)
Bálint Rezső (1885-1945)
Bán Béla (1909-1972)
Bokros Birman Dezső (1889-1965)
Bolmányi Ferenc (1904-1990)
Csillag István (1881-1968)
Diener Dénes Rudolf (1889-1956)
Erdei Viktor (1879-1945)
Farkas Aladár (1909-1981)
Gedő Ilka (1921-1985)
Goldman György (1904-1945)
Gráber Margit (1895-1993)
Göndör Bertalan (1908-1945)
Gyenes Gitta (1888-1960)

Háy Károly (1907-1961)
Herman Lipót (1884-1972)
Jándi Dávid (1893-1944)
Jankay Tibor (1899-1994)
Kádár Béla (1877-1956)
Örkényi Strasser István (1911-1944)
Perlrott-Csaba Vilmos (1880-1955)
Scheiber Hugó (1873-1950)
Schönberger Armand (1880-1955)
Szenes Fülöp (1863-1944)
Szin György (1906-1943)
Vadász Endre (1901-1944)
Vajda Lajos (1908-1941)
Zádor István (1882-1963)

Kölcsönző intézmények:

Budapesti Történeti Múzeum
 Ferenczy Múzeum, Szentendre
 Herman Ottó Múzeum, Miskolc
 István Király Múzeum,
 Székesfehérvár
 Jankay Tibor Művészeti
 Közalapítvány, Békéscsaba
 Janus Pannonius Múzeum, Pécs
 Magyar Képzőművészeti Egyetem
 Magyar Nemzeti Galéria

Magyar Zsidó Múzeum
 Munkácsy Mihály Múzeum,
 Békéscsaba
 Szombathelyi Képtár
 Türr István Múzeum, Baja
 Városi Képtár Deák Gyűjtemény,
 Székesfehérvár
 Városi Képtár, Orosháza

A kiállítás kurátora: Basics Beatrix

Az alapozó kutatást Harsányi László és Vizi Éva végezték.

A kutatások és a kiállítás támogatói:

A Magyar Nyelvterületről Származó Zsidóság Emlékmúzeuma (Cfat)
 Magyar Zsidó Levéltár
 MAZSÖK (Magyar Zsidó Örökség Közalapítvány)
 Nemzeti Kulturális Alap
 Open Society Institute
 Országos Színháztörténet Múzeum és Intézet
 Pro Arte Judaica Alapítvány
 Táncsics Mihály Alapítvány
 Szerep Művészeti Alapítvány
 Yad Vashem Intézet

A kiállítás nyitva vasárnaptól-csütörtökig 10-18 óra között.

Pénteken 10-16 óra között. (Szombaton zárva.)

Belépti díj: 800 Ft.

A csoportos jegy ára (legalább 10 fő esetén): 500Ft/fő.